

Костянтин КОНДРАТЮК

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ПРИКОРДОННА І РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Співпраця в економічній і гуманітарній сферах між окремими українськими та польськими містами, районами і повітами розпочалася ще в середині 90-х років минулого століття. У грудні 1994 р. міська рада м. Перемишля схвалила договір про співпрацю з м. Львовом, а в червні 1995 р. було підписано цей договір. У 1997 р. укладено угоду про співробітництво між Перемишлем і Кам'янець-Подільським у сфері культури, освіти, спорту, самоврядування й економічної діяльності¹.

Водночас почали розвиватися контакти між прикордонними повітами та районами. Результатом такої співпраці між Устрицьким повітом і Старосамбірським районом у 1994 р. стало відкриття залізничного переходу Кросценко—Смільниця, а в червні 1998 р. було підписано протокол про співпрацю між гміною в Устриках Нижніх і Старосамбірською районною радою².

Помітне пожвавлення контактів між прикордонними воєводствами Польщі та областями України спостерігалось від 2000 р. Як відомо, з Україною межують два польські воєводства: Люблінське і Підкарпатське, а з Польщею – Львівська і Волинська області. Як приклад співпраці на місцевому рівні можна навести початок реалізації проекту “Підтримка суспільно-економічних трансформацій на прикордонних територіях Польщі й України” (липень 2002 р.). Концепцію цього проекту розробив економічний факультет Жешувського університету. Партнерами з польського боку були воєводський Центр рільничого порадиництва в Богухові й Товариство підтримання перемін у польському рільництві, Клуб інтеграції із сільською Європою в Жешуві, а з українського – Львівський аграрний університет. Проект схвалила організація RAUCI (Ініціатива співпраці: Польща–Америка–Україна), яка його й фінансувала. У рамках проекту були заплановані лабораторії – майстерні для вивчення багатофункціонального розвитку сільських районів, активізації суспільства на користь місцевого розвитку, агро- бізнесу і транскордонної співпраці³.

Прикладом співпраці стала програма “Польща–Україна: разом дійдемо до мети”, яку фінансувала RAUCI. З польської сторони цей проект реалізовував Центр підприємництва (м. Сандомир), а з української – фундація “Сдність” (м. Чернігів). Мета програми – активізація місцевого самоврядування у п’яти вибраних районах Чернігівської області⁴. У травні 2007 р. Сумську область з офіційним візитом відвідала делегація Республіки Польща на чолі з Надзвичайним і Повноважним послом Я. Ключковським. На прес-конференції відзначалося, що поле для спільної діяльності є широким і перспективним. Передусім – це сільське господарство, переробка молока і м’яса, вирощування лікарських рослин, виробництво біодизеля,

поглиблена переробка деревини⁵. У тому ж році в Ужгороді відбулася презентація проекту “Центр українсько-польських ініціатив”, а делегація Люблінського воєводства здійснила візит на Волинь⁶.

У ході співпраці формуються громадські організації, які займаються підтримкою місцевих підприємців. Так, Люблінський фонд розвитку підтримує бізнес-контакти між польськими і українськими підприємцями. Як результат – понад 50% від 3,12 млн доларів, інвестованих у 2001–2002 рр. у Волинську область, припадає на компанії сусіднього Люблінського воєводства⁷.

Спільні зусилля обох сторін дозволили значно розширити мережу прикордонних переходів, зокрема, будівництво транспортного мосту через річку Західний Буг, під’їзні дороги в районі українсько-польського кордону тощо.

3 червня 2002 р. у Жешуві відбулася зустріч прем’єрів Польщі й України. Вони взяли участь у сьомому засіданні польсько-української економічної комісії у справах економічної співпраці та торгівлі. Прем’єр Польщі Міллер у своєму виступі наголосив, що після приєднання до Європейського Союзу Польща стане ще привабливішим економічним партнером для України. Він запевнив, що Польща підтримає прагнення України здобути статус асоційованого члена Європейського Союзу. На цій зустрічі було наведено дані, що дотеперішній торговельний оборот сягає 1,4 млрд доларів щороку. З огляду на обсяг цього обороту з Польщею Україна посідає дев’яте місце. З Україною увійшли в кооперування 5,5 тис. польських фірм. Зростало також зацікавлення інвестиціями в Україну, які тоді сягнули близько 70 млн доларів⁸.

Бажання і готовність до взаємовигідного співробітництва виявляли й регіональні керівники обох країн. У вересні 2002 р. уперше на стику двох кордонів Польщі й України на перевалі у Бескидах було проведено “День добросусідства”. Відкриваючи зустріч, Підкарпатський воєвода Зд. Северський сказав: “Було б добре, щоб у сусідських контактах польсько-український кордон був лише лінією на карті. Ми зламали психологічний бар’єр, що дає змогу показати нашим українським сусідам, що ми не хочемо створювати з нашого боку жодного бар’єру навіть тоді, коли той кордон стане кордоном Європейського Союзу. Є сприятливі умови, щоб ці два слов’янські народи були близькими, співпрацювали і дружили”⁹.

У 2004 р. Верховна Рада України ухвалила закон про транскордонне співробітництво, ухвалено також ряд документів, постанов і угод Кабінету Міністрів на найближчі 10 років. Головними напрямками транскордонного співробітництва визначено модернізацію і розвиток транскордонної мережі для збільшення її пропускної спроможності. Передбачено будівництво нових пунктів пропуску через державний кордон України. В планах уряду України – розбудова виробничої та соціальної інфраструктури, розвиток інфраструктури бізнесу та туризму, впровадження спільної системи захисту довкілля, заохочення транскордонних заходів у сфері культури, освіти та навчання¹⁰.

Оцінюючи 2006 р. у контексті польсько-українських взаємовідносин, посол Польщі в Україні Я. Ключковський відзначив насамперед позитивну динаміку товарообігу, який зріс більше як на 50 відсотків. І це, зауважив він, не лише наш експорт до України – динаміка українського експорту в Польщу також непогана. Маємо близькі, підкреслив Посол, зразкові контакти у політичному плані й хороші

в економічному. Окрім розвитку традиційних і нових регіональних зв'язків, зазначив Я. Ключковський, потрібно заохочувати різні проекти співпраці на рівні громадських організацій і насамперед молоді. Контакти молодих громадян обох країн дуже важливі, отож на часі активізувати цю роботу¹¹.

Надзвичайно цінним є насичений багатосторонній діалог між польським і українським суспільствами в науковій та культурно-освітній сферах. Завдяки цьому тисячі українців щодня перебувають у Польщі і навпаки. Як зазначав Надзвичайний і Повноважний посол республіки Польща Марек Зюлковський, “в Україні є інтерес і бажання знайомитись із здобутками Польщі та польської культури, вивчати польську мову. Тисячі студентів з України дістали можливість навчатися у Польщі, а також користуватися різного роду стипендіями. Ми, зі свого боку, зазначав посол, створюємо міцний ґрунт для представлення української культури в нашій країні. Прикладом тут може бути Центр сучасного мистецтва у Варшаві, що співпрацює з Центром Сучасного мистецтва у Києві, а також діяльність Центру театральних постановок “Гардженіце”¹².

У цьому зв'язку можна навести й інші приклади. Так, в листопаді 2000 р. відбулося засідання Польсько-українського Форуму в Києві, під час якого обговорювалося питання про створення Українсько-польського університету в Любліні¹³. 19 травня 2003 р. в Інституті філології при Київському національному університеті ім. Т. Шевченка відкрито Польський центр, який займається освітньо-науковою роботою¹⁴.

Упродовж останніх п'яти років історики Львівського національного університету імені Івана Франка і Жешувського університету спільно розробляли науковий проєкт “Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX–XX століттях”. У ході співпраці проведено наукові конференції, опубліковано чотири томи статей, а також “Золоту книгу Львівської історіографії XIX і XX століть”. Плідну наукову співпрацю з вищими навчальними закладами Польщі налагодили також Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка і Волинський національний університет ім. Лесі Українки. На розвиток національно-культурної самобутності спрямовано проєкти “Замойщина і Волинь в минулому тисячолітті – наука, культура, мистецтво”, а також “Кресові твердині в обороні Європи”, який має на меті показати, як укріплення на прикордонних територіях сьогоденної України та Польщі захищали Європу від турецьких і татарських нападів¹⁵.

Готовність до співпраці виявили не тільки музейні працівники, але й журналісти. У Перемишлі в листопаді 2002 р. відбулася конференція на тему: “Перспективи прикордонної співпраці польських і українських телевізійних і радіостанцій”. На конференції обговорювалися проблеми структури регіональних мас-медіа, аналізувалися найважливіші аспекти, що впливають на взаємну співпрацю. Йшлося також про специфіку функціонування регіональних інформаційних структур – способи фінансування, ринок, рекламу, бар'єри і обмеження у розвитку, конкуренцію з іншими виданнями та працю регіональних журналістів¹⁶.

2004 рік став Роком Польщі в Україні, а 2005 рік було офіційно визнано Роком України в Польщі. Однією з головних цілей проведення цих заходів стала популяризація досягнень у сфері культури двох народів¹⁷. Програма року України в Польщі, наприклад, розпочалася гала-концертом у Національній опері у Варшаві. У виконанні національного оркестру України та капели “Думка” прозвучали твори

композиторів Лятошинського та Людкевича. У місті Валжбих польські глядачі побачили фотороботи на тему: “Прекрасний Львів”. У Любліні та Варшаві сучасна українська музика була представлена оркестром “Леополіс” та хором “Глорія”. У Кракові та Перемишлі виступала з духовною музикою капела “Трембіта”. На черговому Варшавському книжковому ярмарку було відкрито український стенд, а також виставку робіт українських випускників Краківської академії мистецтв під назвою “Український модерн”¹⁸.

Регіональна співпраця сприяє захисту довкілля. Так, у рамках такої взаємодії створено міжнародний заповідник Біосфери “Західне Полісся”, який внесено до списку ЮНЕСКО, розроблено проєкт з охорони поверхневих вод, який охоплює Волинську область, Люблінське воєводство і французький регіон Лотарингію. Цей проєкт є чудовим прикладом співпраці трьох країн¹⁹.

У листопаді 2003 р. Польща запровадила візи для громадян України у зв’язку з вимогами Європейського Союзу. При цьому польська сторона запевнила, що видача віз відбуватиметься швидко. В Україні, крім консульств у Києві, Львові та Харкові, відкрито ще нові – в Луцьку та Одесі. Громадяни України почали отримувати багаторазові візи за невелику плату. Ці заходи сприяли тому, що скасування безвізового пересування суттєво не вплинуло на обмеження торговельних та інших контактів українських громадян з Польщею. Певною проблемою стало також припинення чинності договору про спрощений перехід через кордон між Польщею і Україною. Однак, з доброї волі обох сторін, у першу чергу з польської, і цю проблему вдалося успішно вирішити.

Виникають й інші проблемні ситуації. Так, у червні 2008 р. на західних кордонах України утворилися великі черги вантажних автомобілів, водії яких не могли потрапити з країн Євросоюзу в Україну. 2 червня 2008 р., зокрема, найбільші черги спостерігалися на пункті перетину Гребенне–Рава-Руська, де на польському боці простоювало більше 200 вантажівок. На думку фахівців, проблема черг на кордонах виникла через невідповідність кількості пунктів перетину кордону та їх інфраструктури з тим потоком транспортних засобів, який перетинає ці пункти. Поки Україна та Польща не почнуть спільними зусиллями будувати нові пункти пропуску та розширювати інфраструктуру наявних, черги залишатимуться. Іншого шляху їх подолати не існує²⁰.

Розвиткові українсько-польського добросусідства перешкождали за давніми образами й неприязнь, певні стереотипи, які сформувалися в часи збройного протиборства 1918–1919 і 1939–1946 рр. Керівництво обох держав доклало чималих зусиль для в нормування ситуації. Так, 11 липня 2003 р. Президент України Л. Кучма та Президент Польщі О. Квасневський вшанували пам’ять жертв Волинської трагедії 1943 р. При цьому наголошувалося на важливості поставити крапку на трагічних сторінках історії та спільно працювати заради майбутнього.

Сприяла українсько-польському порозумінню урочистість на Личаківському цвинтарі у Львові 25 червня 2005 р. Президенти В. Ющенко і О. Квасневський відкрили на Личаківі меморіал воїнам УГА і Польські військові поховання. Відкриваючи Меморіал воїнам Української Галицької армії, В. Ющенко заявив: “У нас достатньо гідності, щоб не переписувати трагічних сторінок історії і щоб

робити з цієї історії правильні висновки. Головний з них: без вільної України немає вільної Польщі, без вільної Польщі немає вільної України”.

“Відкриття цвинтаря орлят є здійсненням бажання польських сердець, а також знаком миру, єднання і дружби, що плине із сердець українських. Поляки і українці! Подаймо собі руки понад історією, понад могилами. Підемо у майбутнє разом!” – закликав О. Квасневський під час відкриття Польських військових поховань 1918–1919 рр.²¹

Ще однією проблемою і для польської, і для української влади було своєрідне ремесло, яким займалися на теренах Польщі особи з-за східного кордону. Йдеться про вимагання грошей від тих, хто прибув з України, тобто про рекетирство. Польські й українські правоохоронні органи тісно співпрацювали у розв’язанні цієї проблеми.

Інший аспект злочинності, спрямований проти громадян України – це проблема молодих жінок, яких примушували займатися проституцією. Польська преса закликала владу до енергійних кроків, щоб запобігти такій діяльності²².

Таким чином, із наведеного матеріалу можна зробити висновок про те, що на сучасному етапі спостерігається значне пожвавлення контактів у прикордонних регіонах України та Польщі. Це результат багатьох чинників і як наслідок – щораз більше людей перетинають кордон в обох напрямках, зникає за давня упередженість і взаємна недовіра. Головне ж – вигоду від добросусідства мають громадяни обох держав.

¹ *Кресло Анджея*. Польсько-українські стосунки й образ України у польській пресі (1994–2003). – Львів, 2005. – С. 91.

² *Gazeta Bieszczadska*. – 1998. – 26 czerwca.

³ *Super Nowosci*. – 2002. – 27 lipca.

⁴ Там само. – 2 listopada.

⁵ Урядовий кур’єр. – 2007. – 22 травня.

⁶ Там само. – 20 лютого.

⁷ *Дзеркало тижня*. – 2002. – № 39.

⁸ *Super Nowosci*. – 2002. – 4 czerwca.

⁹ Там само. – 9 wczesnia.

¹⁰ Урядовий кур’єр. – 2007. – 18 травня.

¹¹ Там само. – 20 лютого.

¹² *Віче*. – 2003. – № 6. – С. 73–74.

¹³ *Митрофанова О.* Польща як стратегічний партнер України // Політичний менеджмент. – 2006. – № 6. – С. 156.

¹⁴ *Голос України*. – 2003. – 20 травня.

¹⁵ *Людина і політика*. – 2004. – № 3. – С. 24.

¹⁶ *Super Nowosci*. – 2002. – 6 listopada.

¹⁷ *День*. – 2005. – 17 березня.

¹⁸ Там само. – 12 квітня.

¹⁹ *Людина і політика*. – 2004. – № 3. – С. 23.

²⁰ *Високий замок*. – 2008. – 3 червня.

²¹ Там само. – 2005. – 25–26 червня.

²² *Gazeta Wyborcza*. – 1996. – 10 czerwca.